

СТУДІЇ НАД ВИННИЧЕНКОВИМИ ЕКСПЕРИМЕНТАМИ

Михида С. Слідами його експериментів. Змістові доміанти та поетика конфлікту в драматургії Володимира Винниченка. — Кіровоград: Центрально-українське видавництво, 2002. — 192 с.

Перефразовуючи слова С.Погорілого про значення творчості Володимира Винниченка для літератури першої третини ХХ ст., з певним правом можна стверджувати, що останнє десятиріччя — це винниченкознавчий період в українському літературознавстві. Прикметною видається зміна в інтерпретаційній парадигмі: перші враженнєві відгуки про творчість цього письменника змінили ґрунтовні дослідження (передусім монографічні) М.Жулинського, Л.Мороз, Т.Гундорової, Г.Сиваченко, В.Панченка, В.Гуменюка.

Минулого року вийшла друком монографія кіровоградського дослідника Сергія Михиди, що становить собою спробу студій над Винниченковими експериментами в царині драматургії. Книжку відкриває напутнє слово першовідкривача Винниченкової драматургії для науковців та широкого загалу Л.Мороз. Вона, зокрема, зазначила, що “монографія С.Михиди є помітним явищем завдяки добротності фахового аналізу художнього твору”. Прокоментовано також успішну роботу С.Михиди з архівами письменника: дослідник виявив три раніше невідомі п’єси В.Винниченка, розширивши контекст його драматургії).

С.Михида, апелюючи до реципієнта, специфіку монографії визначив так: “Читачам цієї книги пропонується зазирнути до творчої лабораторії Винниченка-драматурга, наблизитися до розкриття “секретів поетичної творчості”, розглянути особливості творчого методу митця. Врешті, пройтися слідами його художніх експериментів у царині людської моралі ...”.

Щонайперше слід наголосити, що монографія — це наслідок майже десятирічних наукових пошуків автора. В основу книжки покладено кандидатську дисертацію, яку захистив С.Михида у середині дев’яностих років ХХ ст. Щирий “реверанс” автора (“зізнаюся — з книгою затримався”) чітко вказує на позитиви дослідження: воно збагатилося новими ідеями, свіжими проблемними “ходами”, врешті-решт, розрослося новим розділом, у якому осмислюється досі мало знана іпостась Винниченка-комедіографа. Тому напрошується вповні логічний висновок, що час спрацював таки на виваженість і результативність роботи.

Структуру монографії “цементує” заявле-

ний ракурс дослідження: виявлення змістових доміант (це передусім рівень проблематики) та визначальних рис поетики конфлікту. Відповідно вирішальним для формування структури був тематичний принцип. Відтак другий розділ присвячений пошукам у сфері “нової” моралі, третій — соціальній та національній проблематиці, четвертий — сатиричному зображенню дійсності. Перший розділ орієнтований на репрезентацію методологічних принципів, визначальних для дослідження, та виявлення особливостей драматургічної поетики В.Винниченка. Слід зазначити, що жанрові межі такого дослідження вимагають соліднішого моделювання теорії конфлікту. Проте цей недолік компенсується обсервацією генези літературної культури В.Винниченка, пошуки якої ведуться в елісаветградському бутті письменника. Кіровоградський дослідник, використовуючи архівні джерела (передусім краєзнавчі), докладно характеризує елісаветградський культурно-освітній контекст. Окрім того, в монографії осмислюється такий фактор формування індивідуальної поетики, як спрямованість митця на певну категорію потенційних реципієнтів. Досліджуючи доміантні ознаки художнього мислення В.Винниченка, С.Михида вказує на драматургічність, “прочитуючи” її у прозових творах. Виявлення генетичних “слідів” драматургічності в доробку В.Винниченка — один із найцікавіших дослідницьких “ходів” у книжці.

Аналізуючи тематичні цикли драматургії В.Винниченка, С.Михида керується не очевидним, здавалося б, інтертекстуальним чинником, а принципом потекстового коментаря. Це, однак, має свої позитиви, як-от: зосередження на поетиці кожного твору, що розглядається, використання методики герменевтичного читання, прописування докладної історіографії появи та функціонування твору в контексті як Винниченкової творчості, так і в межах українського літературного простору.

У розділі “У пошуках нової моралі” С.Михида намагається збагнути принципи Винниченкового експериментального “театру ідей”, коментуючи ідеосвіт кількох творів. Прикметні в тексті монографії аксіологічний ракурс (“педальований” авторський кут зору, що має оцінний присмак) та потужно заявле-

ний риторичний рівень. На це вказує семантика та емоційний фокус заголовків: “Збочення під маскою ідеї”, “Хай живе брехня!”, “Якому Богу служити?”, “Нова мораль чи аморальність?”, які, до того ж, позначені художньою шармовістю, що межує з патетикою (наприклад, “Тернистий шлях до зорепаду”). Такий підхід відкриває ще один аспект дослідження – простір дискусійності. Незважаючи на те, що кожний розділ завершується висновками, автор монографії не “тисне” на читача, маніфестуючи готові рецепти читання В.Винниченка, він толерантно й ненав’язливо аргументує власну позицію. Прикметні щодо цього постійні апеляції до читача й розкидані в тексті скромні зізнання на зразок “змушений визнати”.

Прикро, що поряд із науково виваженими аналізами текстів інколи трапляються випадкові ремінісценції. Це стосується, зокрема, роздумів про “чисте мистецтво”, що програмують не зовсім виправданий ракурс бачення драми “Чорна Пантера і Білий Ведмідь”. Парадоксально виглядає і сюжет усього другого розділу: від констатації дисгармонії як екзистенційного варіанту людського побутування до підставлення рецепту – “Бути просто людиною”.

Вповні логічно у третьому розділі увага сфокусована на драмі “Між двох сил”, якій винниченкознавці відводять особливе місце в доробку письменника. Аналізові тексту передує питання про світогляд В.Винниченка, точніше – про його соціально-політичні орієнтири. Багата джерельна база дає авторові змогу осмислити домінуючі ознаки політич-

ної позиції В.Винниченка, а відтак – спроектувати їх на твір. Проте все ж слід зазначити, що аналізові бракує компаративістського рівня, хоча б “внутрівинниченківського”, адже проблема національного буття заявлена і в “Дисгармонії”, і в “Пісні Ізраїля”.

Четвертий розділ монографії, присвячений художнім знахідкам драматурга в царині “нової” комедії, орієнтований на один твір – п’єсу “Панна Мара”, оскільки, як аргументує автор, це “найменше досліджена і чи не найпривабливіша з точки зору поетики комедія драматурга”. Тому розділ багатий як на текстувальні, так і на позатекстувальні розвідки. У ньому розглянуто епістолярій, літературно-критичні, історико-літературні матеріали, осмислено внесок В.Винниченка у сміхову українську культуру. Аналіз комедій В.Винниченка (ще раз наголосимо, що це малодосліджений матеріал) дав змогу зробити висновки щодо родо-видо-жанрової належності його драматичних творів.

Наприкінці книжки автор подає “нариси висновків”, залишаючи її відкритою (знову ж таки!), забезпечуючи інтелектуальний простір для читачької активності. А якщо взяти до уваги, що дослідник емоційно заангажований, що основні ознаки його наукового дискурсу – стилістика коментованого читання, міркування “над”, то можна бути певним, що розвідка, присвячена розгадуванню Винниченкових “секретів”, матиме неабиякий успіх у читача.

м. Ніжин

Валентина Хархун

ВАЖЛИВЕ ІНФОРМАЦІЙНО-ДЖЕРЕЛОЗНАВЧЕ ВИДАННЯ

Українська література у портретах і довідках: Давня література – література ХІХ ст. : Довідник / Редкол.: С.П. Денисюк, В.Г. Дончик, П.П. Кононенко та ін. – К.: Либідь, 2000. – 360 с.

Самостійне оволодіння знаннями, залучення до культури в усіх її формах у наші дні вимагає належної розробки фахівцями літературного джерелознавства. Без цього неможливе, зокрема, й зберігання нашої культурної спадщини, введення її в контекст сучасної культури. Виходячи з цього, рецензований довідник – дуже своєчасне видання. Його необхідність пояснюється ще й тим, що

до програм середньої та й вищої школи вводяться нові твори, зростають вимоги до випускників, а належне інформаційне забезпечення відсутнє.

Довідник підготовлений співробітниками відділу української літератури Інституту українознавства при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка у співпраці з науковцями Інституту літератури ім. Т.Г.Шев-

Слово і Час. 2003. №7